

Inbjuden tävling om vattentorn i Landskrona

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH ERFARENHETER

Av stadsarkitekt Harald de Shårengard, Landskrona

Det nuvarande, för Landskrona-siluetten så karakteristiska, romantiskt medeltidsborg-liknande vattentornet i stadsbebyggelsens nordöstra utkant togs i bruk för ungefär 60 år sedan. Vattenvolymen är endast blygsamma 490 kubikmeter och högsta vattennivån ca 40 meter över markytan eller 47 meter över medelvattennytan i Sundet.

En ständigt ökande vattenkonsumtion per capita, en betydande befolkningstillväxt — delvis i höghus — men framförallt de alltmera vattenslukande storindustrierna i stadens sydligaste utkant ropar efter jämnare och högre vattentryck. Här till fordras en större och högre belägen vattenreservoar. Man räknar med 4 000 kubikmeter och en högsta vattennivå på bortåt 60 meter över medelvattennytan.

Men marken är i Landskrona »platt som en pannkaka» och höjer sig från 2,0 meter över m.v.y. i söder och väster till endast ca 9,0 i nordost. Någon av naturen skapad »höjd» som underlag för en högvattenreservoar finns sålunda inte inom stadens gränser. Bara 3—4 km längre ut mot nordost höjer sig emellertid Rönneberga Backar till 100 meter över havet, och det låg därför nära till hands att tänka sig en förläggning hitut, varigenom en eljest nödvändig och dyrbar underbyggnad kunde sparas. Noggranna utredningar har emellertid givit vid handen, att bl. a. ledningsmerkostnader, tryckförluster, rörnätömläggningar, sämre tryckutjämning m. m. utgör alltför besvärande argument mot en förläggning

av stadens nya högvattenreservoar till Rönneberga Backar. Ur nämnda synpunkter borde platsen tvärtom sökas i stadens sydligare delar.

Det var då, som någon väckte tanken, att man skulle använda utrymmet mellan vattenbehållaren och marken till exempelvis bostäder eller kontor (stadshus 8), verkstäder, lager, bilparkering eller något annat inkomstbringande ändamål. Jag fasade vid tanken på detta monstrum, som en gång skulle bli stadens kännemärke vida omkring. Å andra sidan var det kanske inte så underligt, att det i början var svårt att riktigt övertyga kommunalmännen om det nya tornets ofantliga dimensioner i förhållande till stadens skala i övrigt, när det t. o. m. fanns arkitekter, som ville acceptera detta faktum först sedan de blivit överbevisade om att de ritningar man sett var utförda i skala 1:200 och inte i 1:100! 4 miljoner liter 60 meter över havsyta i en platt liten kuststad, det måste komma att synas lång väg! Antingen måste alltså tornets dominans neutraliseras genom nära grannskap till andra väldiga byggnader eller också poängteras genom att placeras i ett i övrigt horisontalbetonat område.

Tanken att utforma tornpelaren som ett sammangjutet knippe av silor för säd (inkl. tork-, renseri- och hissanordningar m. m.) väcktes vid ett besök på Kongens Bryghus i Köpenhamn, där ett torn av sådan typ just då, 1956, höll på att uppföras. Emellertid visade sig de presumtiva silointressenterna föredraga att i egen regi utöka tidigare anläggningar efter beprövad modell.

I det slutliga tävlingsprogrammet fixerades därför tornets läge till det horisontalbetonade, östra industriområdet, långt bort från stadsbildsmässigt känsligt grannskap. Men för att man likväl skulle få någon mera klar uppfattning om vad som stod att tjäna på den ena eller andra kombinationstypen, så begärdes tre alternativa lösningar.

Forts. sid. 3

UR PROGRAMMET

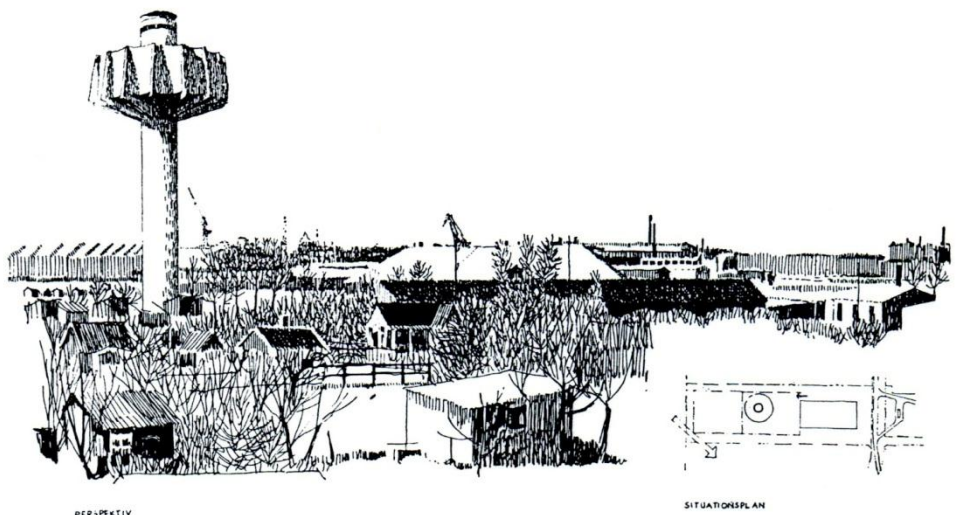
Inbjudare: Landskrona Stads Tekniska Verk

Inbjudna: Allmänna Ingenjörbyrå, Ingenjörbyrå VI&K, Ingenjörbyrå Kjessler & Mannerstråle samt Vattenbyggnadsbyrå.

Prisnämnd: ombudsman David Carlsson, civ.-ing. Johan Ehrning, ombudsman Harald Schoug, civ.-ing. Einar Benne, Landskrona, samt länsarkitekt Ebbe Borg, Malmö och arkitekt SAR Bengt Gate, Stockholm.

Arvode till de tävlande: kr, 3 000:— per deltagare.

Tävlingsuppgiften innebär uppgörande av förslag till nytt vattentorn i 3 alternativa utföranden: 1) Utförande endast som vattentorn. — 2) Utföres till en början endast som vattentorn men utformas så att möjlighet finnes att i framtiden genom enkla kompletteringar mellan vattenbehållaren—inspektionskammaren och marken åstadkomma lokaler för lager, garage, lättare verkstäder, kontor eller liknande. — 3) Utrymmet mellan vattenbehållaren och marken utformas som en siloanläggning jämte planmagasin i fyra våningar.

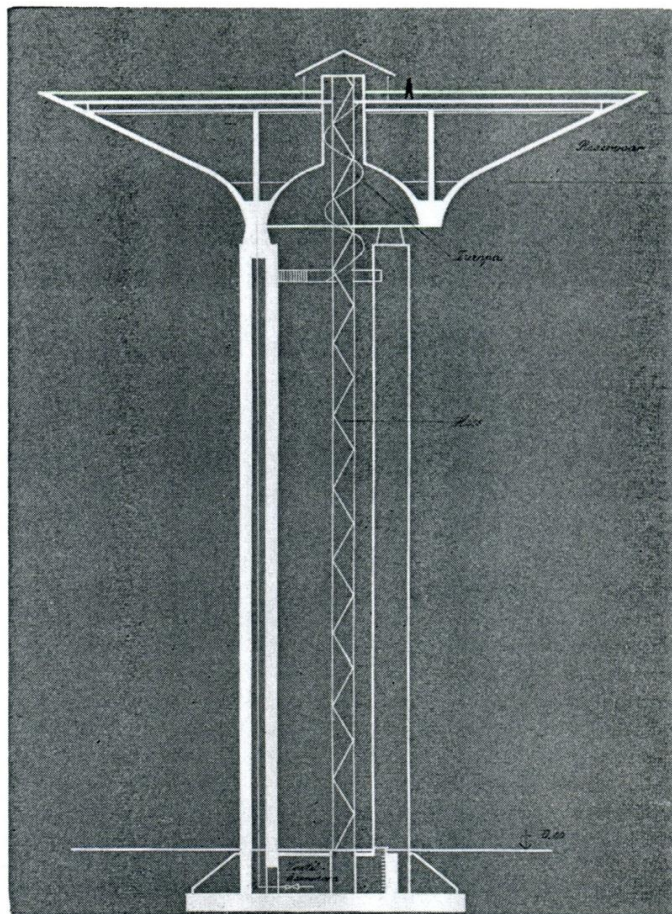
PERSPEKTIV

SITUATIONSPLAN

»Lands end»

»Dricks»

»Dricks». Sektion, Skala 1 : 600

MOTTO: »DRICKS»

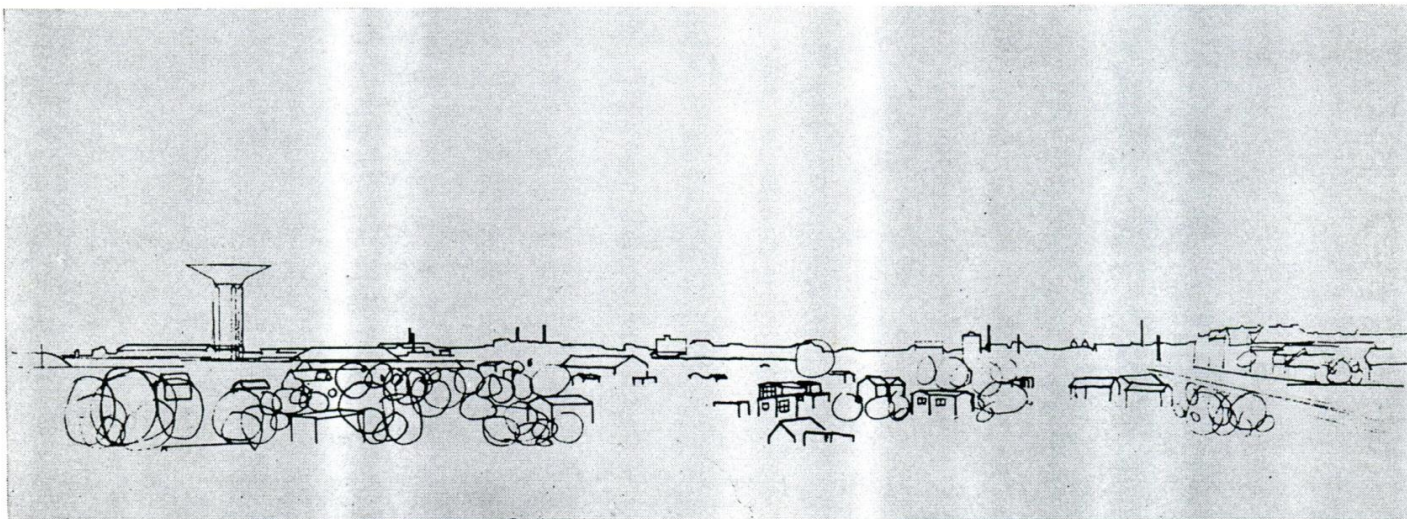
Av prisnämnden rekommenderat till utförande.

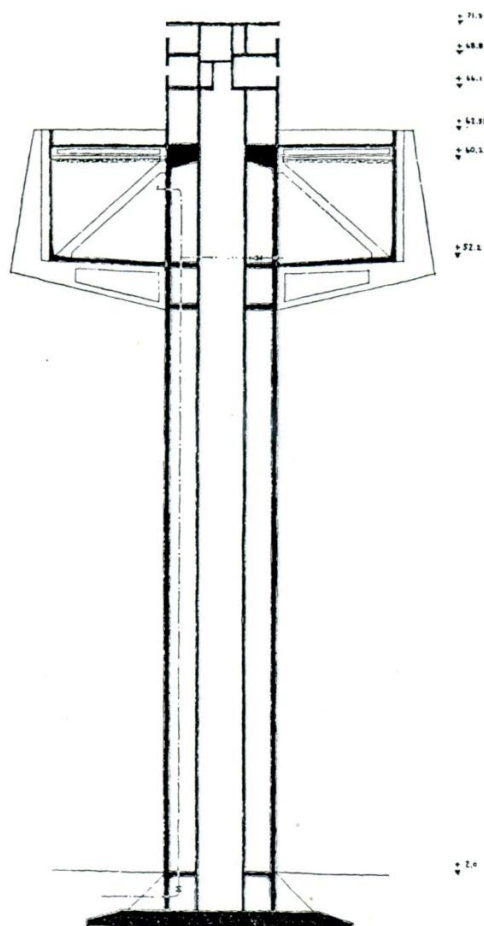
Vattenbyggnadsbyrån: Victor Jansa, Gunnar Lindman, Erik Isgård, Knut Eriksson, Hans Trygg och Björn Lundqvist.

Prisnämndens utlåtande

Alternativ 1: Förslaget, som visar en utbredd skål uppburen av tre smäckra pelare, har en klar arkitektonisk form och kan närmast liknas vid en enorm fri-skulptur av högt konstnärligt värde.

»Dricks»

»Lands end». Sektion. Skala 1 : 600

MOTTO: »LANDS END»

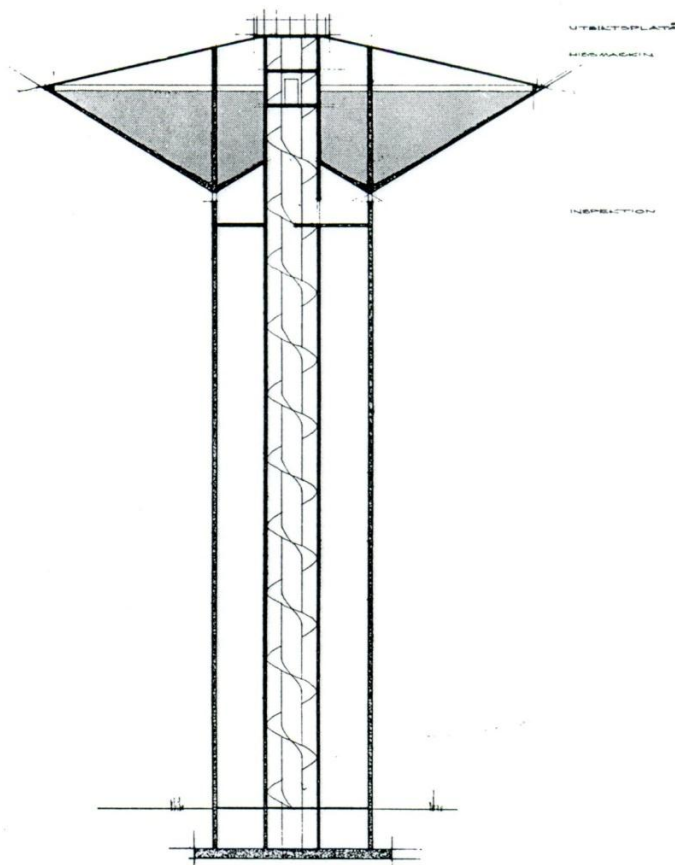
Ingenjörbyrå VIAC, Vällingby

Medarbetare: arkitekter SAR Mårten J. Larsson, Anders William-Olsson och Björn Tranaeus, Vällingby.

Prisnämndens utlåtande

Alternativ 1: Förslagsställarens strävan att ge vattentornet en karaktäristisk form har enligt prisnämndens mening lett till en inte ointressant men konstruktivt överarbetad form.

Perspektiv till »Lands end», se sid. 1

»Högvatten» I. Sektion. Skala 1 : 600

MOTTO: »HÖGVATTEN» I

Allmänna Ingenjörbyrå AB: civ.ing. Björn Romson, civ. ing. Kurt Andersson

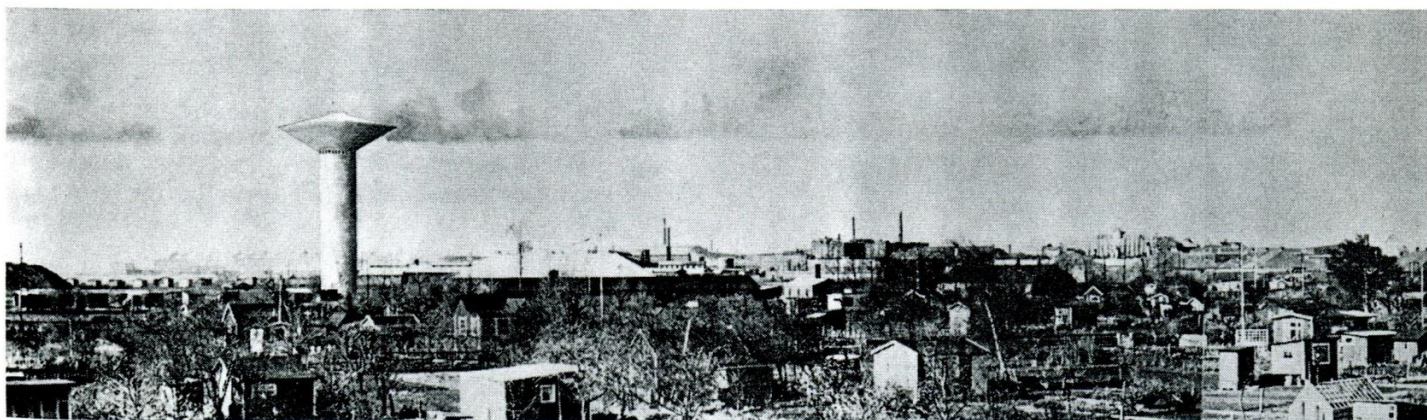
Medhjälpare: tekn. dr laborator Ove Pettersson

Anders Berg Arkitektkontor AB: arkitekter SAR Anders Berg och Lars Wahlman

Prisnämndens utlåtande

Alternativ 1: Förslaget har en ur arkitektonisk synpunkt förtjänstfull lösning med en lugn statisk formgivning och en väl samlad volym som ej torde kännas störande vid den i enlighet med programmet föreslagna placeringen, långt ifrån den egentliga stadsbebyggelsen, mitt i industriområdets horisontalbetonade lågbebyggelse.

»Högvatten» I

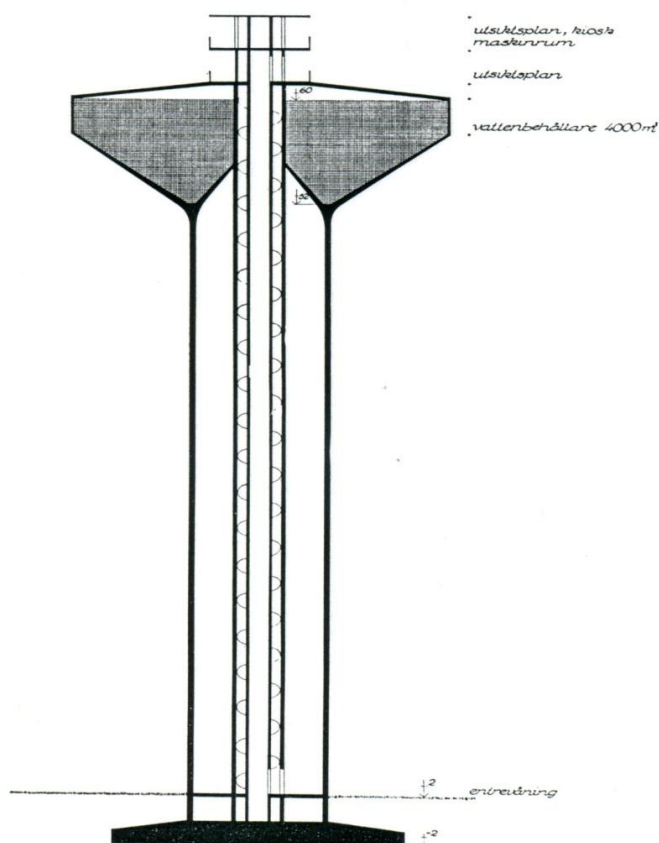

Sektion (Skala 1:200)

Fasad (Skala 1:200)

»Högvatten» II. Förslag A

»Högvatten» II. Förslag A. Sektion. Skala 1:600

MOTTO: »HÖGVATTEN» II

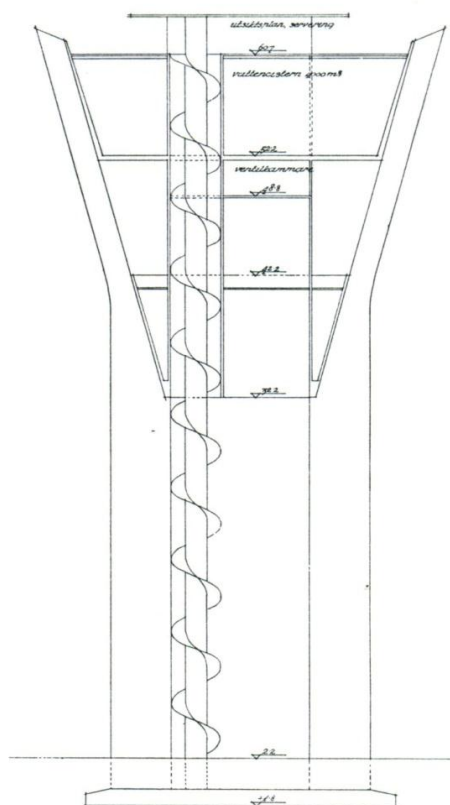
Ingenjörfirman Kjessler och Mannerstråle, Hälsingborg.

Prisnämndens utlåtande

Förslag A.

Alternativ 1: Vattentornets enkla och konstruktivt riktiga form är tilltalande. Emellertid är detaljutformningen ej helt övertygande med sin reliefändring och sin distraherande »toppknapp».

»Högvatten» II. Förslag C

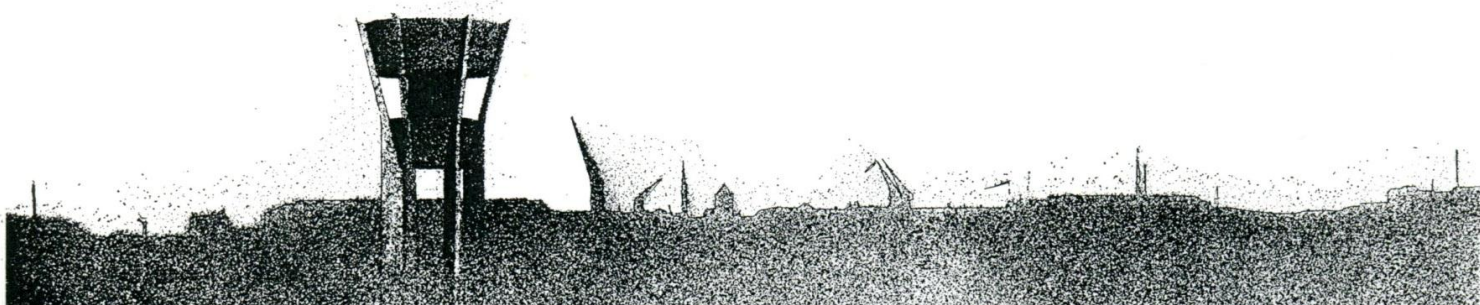

»Högvatten» II. Förslag C. Sektion. Skala 1:600

Prisnämndens utlåtande

Förslag C.

Alternativ 1: Detta förslag verkar ifråga om såväl konstruktionen som formgivning allför komplicerat.

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH ERFARENHETER

Forts. fr. sid. 49

Ingen hade väl drömt om att ett vattentorn med den volym och höjd det här gällde skulle kunna utformas ens tillnärmelsevis så smäckt och läckert, som det vinnande förslaget! För säkerhets skull lät prisnämnden grundligt granska de minst sagt exklusiva konstruktionerna liksom företaga en jämförande kostnadsberäkning mellan de olika tävlingsförslagen. Svaret blev, att erfarna entreprenörer utan tvekan kunde våga sig på förstaprisförslaget, även om detsamma bleve något dyrare än de övriga.

I ett till prisnämndens utlåtande fogat tillägg tog prisnämnden upp frågan om en ändrad placering, varigenom tornets vackra uppbyggnad och eleganta silhuett skulle kunna komma bättre till sin rätt och verkligen bli det moderna Landskronas kännemärke utåt. Turisters alltid lika stora intresse för att ta sig upp i utsiktstorn borde härvid tagas med i beräkningarna. Prisenämnden hann endast antyda en tänkbar sådan placering, men sedan stadsfullmäktige enhälligt gått in för att det här skall bli någonting extra, även om det kostar, så har platsfrågan varit föremål för mycket noggranna utredningar ur alla tänkbara synvinklar.

I skrivande stund är läget ännu icke definitivt fixerat men torde så komma att bli inom den allra närmaste tiden. Den plats kommitterade förslår såsom huvudalternativ är belägen allra längst ut på den s. k. Halvmånen, helt nära hamninloppet. Genom sina gigantiska mått i förhållande till omgivningen kommer tornet här att bli synligt från Viken i norr till Falsterboudde i söder på den svenska sidan och från Dragör i söder till Helsingör i norr på den danska. Så som tornet här reser sig direkt från en stor horisontal gräsyta och inom en vid krets omgivet av enbart låga horisontallinjer kommer dess vertikalverkan att ytterligare förstärkas.

Man vågar nog spå en strid turistström till tornets topp, och det blir naturligtvis snabbhissar för de lata, men också trappa för dem som föredrar att räkna trappsteg.

Så snart läget definitivt fixerats skall detaljprojekteringen vidtaga och allra senast år 1962 skall vattentornet kunna stå invigningsklart.

PRISNÄMNDENS UTLÅTANDE

Allmänt

Syftet med tävlingen har varit att få fram förslag till nytt vattentorn, vilket kan läggas till grund för utarbetande av erforderliga byggnadsritningar, och att därvid även få belyst frågan om lämpligheten att eventuellt kombinera själva vattentornsbyggnaden med lokaler av annat slag, såsom kontor, småindustri, lager, silos.

Samtliga förslag äro programenliga och förtjänstfullt genomarbetade. Tävligen har på ett allsidigt sätt belyst problemställningen.

Vid bedömande av förslagen har prisnämnden fäst särskilt avseende vid byggnadens utformning med hänsyn till dess inverkan på stadsbilden och avgörande betydelse för stadens silhuett.

Sammanfattning

Prisenämnden finner att ingen av de tävlande på ett övertygande sätt förmått lösa de kombinerade alternativen 2 och 3. I samtliga tävlingsförslag har sålunda utformningen av alternativ 2 fått en i förhållande till stadens skala överväldigande volym, fullt utbyggt motsvarande ett 20-våningshus med kraftiga planmått. Om man inte från början har säkrat uthyrningen, skulle man tvingas till en successiv utbyggnad, som redan i vattentornsstadiet skulle nödvändiggöra en betydande överdimensionering, i varje fall av grundkonstruktionen.

Tävlingen har givit vid handen att ett särskiljande av de båda funktionerna och således uppförande av vattentorn plus separat byggnad för kontors-, lager- eller/och småindustrilokaler måste vara lämpligare ur såväl ekonomisk som funktionell synpunkt.

Silosalternativet skulle i stadsbilden erhålla en överväldigande volym enligt förslagen med motto »Högvatten» I, »lands end» och »dricks» liksom i förslag B till motto »Högvatten» II. Förslag A till motto »Högvatten» II är det enda som redovisar en silosanläggning utan utökning av det egentliga vattentornets synliga dimensioner. Å andra sidan blir då såväl silo- som planmagasinvolymen ganska liten, särskilt om även plats skall beredas för transportanordningar m. m.

Prisenämnden har sålunda kommit till den enhälliga uppfattningen att kombinationsalternativen icke äro lämpliga ur vare sig arkitektoniska, ekonomiska eller funktionsmässiga synpunkter. Nämnden har därför koncentrerat slutbedömningen till alternativ 1, d. v. s. det renodlade vattentornsalternativet, som prisnämnden låtit kostnadsberäkna genom särskild sakkunnig.

Efter bl. a. modellstudier har prisnämnden kommit till den likaledes enhälliga uppfattningen, att alternativ 1 i förslaget med motto »dricks» som ur funktionell synpunkt innebär en mycket god lösning, och som i arkitektoniskt hänseende står i särklass bland förslagen, bör läggas till grund för utarbetande av erforderliga byggnadsritningar, oaktat anläggningskostnaden bedöms bliva relativt hög. Enligt detta förslag bör vattentornet kunna bli ett värdefullt tillskott till stadens profil och jämväl en turistattraktion av första rang.

Prisenämnden önskar göra följande tillägg till ovanstående utlåtande:

Med anledning av den eleganta och smäckra, konstnärligt fullödiga utformningen av det av prisnämnden till utförande rekommenderade förslaget, vill nämnden ifrågasätta, om icke platsvalet borde tagas under förnyat övervägande. Ett centralt läge skulle otvivelaktigt kunna göra detta byggnadsverk till en stor attraktion för såväl stadens egna invånare som turisterna. Vid en central placering måste självfallet största hänsyn tagas till stadens miljö. Efter studium av ett stort antal platser runt om i staden vill prisnämnden för sin del föreslå att en närmare undersökning göres, om icke det sålunda rekommenderade vattentornet skulle kunna uppföras i Slottsparken, i skärningspunkten mellan Slottsgatans och Nyhamns utdragna centrumlinjer.

Landskrona den 18 februari 1959.

David Carlsson
Johan Ehrning

Ebbe Borg
Bengt Gate

Einar Denne
Harald Schoug
Harald de Shærengard